

Anmälan mot en åklagare för innehållet i ett förundersökningsprotokoll

---

Anmälan

AA har anmält kammaråklagaren BB till JO. AA hade varit föremål för en brottsutredning om grov våldtäkt mot barn. Under utredningen uppkom misstankar om barnpornografibrott. Förundersökningen om grov våldtäkt mot barn lades ned, men åtal väcktes för barnpornografibrott. I det förundersöknings-protokoll som gavs in till domstolen fanns två förhör som hållits i anledning av misstanken om grov våldtäkt mot barn. Materialet innehöll känslig information av privat karaktär som inte berörde barnpornografibrottet. Trots detta gavs det in i sin helhet. De känsliga uppgifterna blev härigenom kända och kom att användas mot honom i andra sammanhang.

Utredning

Efter att handlingarna i ärendet granskats anmodades Åklagarmyndigheten att lämna upplysningar om vilka överväganden som gjorts beträffande de förhör som gavs in till rätten och att redovisa myndighetens bedömning av det som framkommit.

Åklagarmyndigheten (vice riksåklagaren CC) anförde bakgrundsvi följande.

Sedan AA den 12 oktober 2009 polisanmäls misstänkt för grov våldtäkt mot barn, fattade åklagare beslut om att han skulle anhållas i sin frånvaro samt om husrannsakan i hans bostad.

AA greps och delgavs vid förhör den 13 oktober 2009 misstanke om grov våldtäkt mot barn. I förhöret uppgav AA bl.a. att det fanns erotiska bilder och tecknade bilder av nakna tonåringar i hans bostad. Detta förhör finns intaget i det aktuella förundersökningsprotokollet.

Vid den husrannsakan som genomfördes påträffades bl.a. en stor mängd japanska serieteckningar, s.k. mangateckningar. I AA:s datorer anträffades i ett senare skede 51 tecknade bilder som bedömts vara barnpornografiska.

Den 15 oktober 2009 hördes AA på nytt angående misstanken om grov våldtäkt mot barn. Förhöret är redovisat i dialogform och omfattar drygt 17 sidor. Det är

detta förhör som AA menar innehåller uppgifter som inte borde ha ingått i förundersökningsprotokollet och som åklagarens upplysningar avser (se nedan).

I förhör den 2 februari 2010 delgavs AA misstanke om barnpornografibrott och hördes om detta. Även det förhöret är intaget i förundersökningsprotokollet.

Den 25 februari 2010 lades förundersökningen avseende grov våldtäkt mot barn ned.

Åtal väcktes för barnpornografibrott den 30 mars 2010. Av åklagaren BB:s [BB] upplysningar framgår följande.

I förundersökningsprotokollet ingår tre förhör med den misstänkte AA. Ett av förhören är ett utskrivet dialogförhör i vilket han delgavs misstanke om grov våldtäkt mot barn. Under förhörets gång har han bland annat berättat om sitt intresse för japansk kultur och sitt yrke som översättare samt om den litteratur han förvarade hemma och de bilder han laddat ner på sina datorer. Vid denna tidpunkt förelåg ännu ingen misstanke om barnpornografibrott, varför förhöret inte kom att delas upp eller redovisas i två förhör.

Mot bakgrund av att förhöret är utskrivet i dialogform och att de för utredningen om barnpornografibrott relevanta uppgifterna lämnades i det löpande samtalet med den förhörande polisen valde jag att låta hela förhöret ingå i förundersökningsprotokollet med anledning av att det ger en helhetsbild av förhörssituationen. Framför allt framkommer där under vilka omständigheter, i vilket skede och i vilka sammanhang uppgifterna lämnades.

Under förundersökningen har AA förnekat misstanke om barnpornografibrott. Inför huvudförhandlingen var det därför viktigt att ha tillgång till hela förhöret för det fall uppgifter i förhöret skulle komma att bli processmaterial. För att undvika att det under processen skulle uppstå diskussion eller frågor om till exempel innehållet i förhöret eller hur förhöret avslöpt valde jag att inte dölja någon text i förhöret. Delar av förhöret rörande barnpornografibrottet lästes också senare upp inför domstolen av åklagaren.

Jag utgick vidare från att tingsrätten vid förfrågan om utlämnade av förundersökningen skulle göra sedvanlig och, för ärendet, erforderlig sekretessprövning.

Chefen för Åklagarkammaren i Uppsala, chefsåklagaren DD, har lämnat följande yttrande.

[---]

I det inledande förhöret lämnade AA uppgifter som kom att ha intresse för utredningen om barnpornografibrott, det brott som AA slutligen åtalades för. Uppgifter ur det förhöret åberopades också av åklagaren under huvudförhandlingen i tingsrätten.

För att parterna och domstolen skulle kunna göra en riktig värdering av de iförhöret lämnade uppgifterna och för att undvika att dessa uppgifter ifrågasattes bedömde åklagaren/förundersökningsledaren att det var lämpligt att förhöret fanns med i sin helhet.

Jag finner inte anledning att göra annan bedömning.

Åklagarmyndigheten fortsatte med att redogöra för de rättsregler som aktualiseras:

Vid en förundersökning ska enligt 23 kap. 21 § första stycket rättegångsbalken (RB) protokoll föras över vad som har förekommit av betydelse för utredningen. Av 22 § förundersökningskungörelsen (1947:948) följer att protokollet ska avfattas så att det ger en trogen bild av vad som förekommit vid förundersökningen av betydelse för

målet. Enligt samma bestämmelse ska utsaga, i de delar den anses bör ingå i protokollet, återges i så nära överensstämmelse som möjligt med det talade ordet.

Det är alltså av vikt att protokollet ger en trogen och rättvisande bild av vad som förekommit vid de olika utredningsåtgärderna. Det som är betydelsefullt för utredningen ska dock inte tas med i protokollet. (Fitger, Rättegångsbalken [15 augusti 2010, Zeteo], kommentaren till 23 kap. 21 §).

Enligt 45 kap. 7 § RB ska åklagaren ge in utskrift av förundersökningsprotokollet till rätten när åtal väcks eller så snart som möjligt därefter. Sådant som inte rör åtalet bör dock inte ges in. I förarbetena anges att det från den tilltalades synpunkt kan te sig stötande att rätten – och för övrigt också allmänheten – har tillgång till material rörande gärningar som han eller hon inte är åtalad för (prop. 1986/87:89 s. 100). Åklagaren ska alltid – enligt vad departementschefen uttalade – undersöka om det är möjligt att utan väsentliga olägenheter gallra bort material som inte rör de åtalade gärningarna ur protokollet innan detta ges in till rätten (a. prop. s. 230).

I numera upphävda RÅFS 1988:2 har riksåklagaren tidigare gett allmänna råd angående hanteringen av förundersökningsprotokoll mot bakgrund av reglerna i 45 kap. 7 § RB. I de allmänna råden angavs bl.a. följande, såvitt nu är av intresse. Protokoll över förhör med gärningsmän, målsägande och vittnen m.fl. bör om möjligt disponeras så att olika brottsmisstankar kan hållas isär. Detta kan t.ex. ske genom skilda förhörprotokoll eller genom att varje brottsmisstankas behandling på skilda sidor i förundersökningsprotokollet. I de fall åklagaren beslutar att åtal inte ska väckas för alla de gärningar som omfattas av ett redovisat förundersökningsprotokoll, bör förhör och andra handlingar rörande gärningar som inte omfattas av åtalet avskiljas från den del av förundersökningsprotokollet som ges in till rätten om det kan ske utan väsentliga olägenheter. Åklagaren bör därvid i de allra flesta fall kunna begränsa sitt arbete till att ta ut hela sidor från förundersökningsprotokollet; endast undantagsvis kan det krävas att åklagaren täcker över text eller förfar på liknande sätt. Det bör beaktas att även sådant material som inte direkt rör de åtalade gärningarna i vissa fall kan ha betydelse i målet och därför inte ska tas ut från förundersökningsprotokollet.

Åklagarmyndigheten gjorde följande bedömning.

[BB] har i egenskap av förundersökningsledare beslutat att två förhör, som huvudsakligen rörde misstankar om grov våldtäkt mot barn, skulle tas in i ett förundersökningsprotokoll avseende barnpornografibrott. Åtal väcktes också för barnpornografibrott och hela förundersökningsprotokollet gavs in till tingsrätten. Frågan är nu om åklagaren har gjort riktiga överväganden i fråga om vilka förhör som redovisades i förundersökningsprotokollet.

Ett förundersökningsprotokoll ska spegla vad som förekommit vid utredningen, både sådant som talar till den misstänktes nackdel och sådant som talar till hans eller hennes fördel ska redovisas. Som nämnts är det viktigt att protokollet ger en trogen och rättvisande bild av vad som förekommit vid de olika utredningsåtgärderna och att en berättelse, i de delar den ska ingå i protokollet, återges i så nära överensstämmelse som möjligt med det talade ordet. När förundersökningsledaren överväger vad som är betydelsefullt och som inte bör ingå i protokollet, ska objektivitetsprincipen vara styrande. Såväl den misstänktes intresse av att uppgifter redovisas som kan vara till fördel för honom eller henne som den misstänktes intresse av att sådant som inte rör åtalet, och som kan upplevas som integritetskränkande, hålls utanför ska beaktas. Hänsyn måste också tas till målsägandens och andras behov av skydd mot att känsliga uppgifter sprids. Allt sådant som kan komma att bli processmaterial och som kan behöva åberopas vid huvudförhandlingen ska emellertid finnas med i protokollet och ges in till rätten.

Det är även av rättssäkerhetsskäl och ur ett insynsperspektiv viktigt att förundersökningsprotokollet riktigt återger de utredningsåtgärder som vidtagits.

När ett förundersökningsprotokoll lämnas in till domstolen med anledning av åtal blir det enligt huvudregeln offentligt. I mål om barnpornografibrott kan dock sekretess alljämt gälla för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk

bild (se 35 kap. 7 § 1 jämförd med 12 § tredje stycket Offentlighets- och sekretesslagen 2009:400). Vidare kan sekretess bestå för uppgifter som lämnats till domstol om uppgiften uppenbarligen saknar betydelse i målet (se 35 kap. 7 § 2 Offentlighets- och sekretesslagen). Huruvida en känslig uppgift kommer att bli offentlig eller även fortsättningsvis kommer att omfattas av sekretess är naturligtvis något som åklagaren måste ta i beaktande när han eller hon tar ställning till om uppgifter som inte rör åtalet, men som är svåra att avskilja, ska gallras ur ett förundersökningsprotokoll och hur stor arbetsinsats som kan krävas av åklagaren i detta avseende.

De nu aktuella förhören har gällt ett allvarligt brott av känslig karaktär för vilket åtal inte har väckts. I framförallt dialogförhören framkommer uppgifter som är mycket personliga och det framstår som uppenbart att AA kan uppleva det som integritetskränkande om uppgifterna sprids. Uppgifterna i denna del synes – som sådana – inte ha haft någon direkt betydelse för åtalet gällande barnpornografibrott. Det har därför varit särskilt viktigt att noga överväga behovet av att ta in förhören i protokollet.

Förhören har emellertid också innehållit uppgifter som rör det brott som AA åtalades för. I dessa delar har förhören inte varit utan betydelse för åtalet. Detta bekräftas av att åklagaren upplyst om att delar av dialogförhören lästes upp vid huvud-förhandlingen i tingsrätten och således har blivit processmaterial. En åklagare är skyldig att se till att det som förekommit av betydelse för utredningen redovisas i förundersökningsprotokollet. Ätminstone dessa delar av förhören har alltså varit helt nödvändiga att ta in i protokollet.

Frågan är då om åklagaren borde ha avskilt eller täckt över andra delar av förhören innan de redovisades i förundersökningsprotokollet eller innan protokollet gavs in till rätten.

Regelverket som styr hur åklagaren ska hantera dylika frågor innehåller inte några absoluta regler, utan det ger uttryck för att en lämplighetsbedömning ska göras där olika intressen ska vägas mot varandra. Det synes också vara svårt att uppställa några mer tydliga regler om hur sådana bedömningar ska göras. Detta gäller bl.a. om det finns ett visst samband mellan olika brottsmisstankar vad gäller exempelvis platsen för det ifrågasatta brottet eller brottsmisstankarnas karaktär. Det är naturligtvis lättare att särskilja uppgifter om brottsmisstankar som inte har något samband, t.ex. en stöld på en plats vid en tidpunkt och ett rattfylleri på en annan plats och vid en annan tidpunkt.

I allmänhet bör förhör som hållits under förundersökningen redovisas i sin helhet i protokollet. Detta framförallt för att förhörets gång ska kunna följas och för att det ska framgå i vilket sammanhang relevanta uppgifter har lämnats, så att det går att få en helhetsbild av förhören. Särskilt får detta anses gälla vid förhör som redovisas i dialogform. Det är också många gånger svårt att på förhand göra en säker bedömning av exakt vilka uppgifter i ett förhör som kan komma att få betydelse i målet. Ofta är det alltså inte tydligt vilka uppgifter i ett förhör som i och för sig skulle kunna utelämnas.

Att rensa bort uppgifter, som är möjliga att utelämna, ur t.ex. ett längre dialogförhör kräver vidare ofta en betydande arbetsinsats, om förhöret inte är disponerat så att olika delar redovisas för sig. Det arbete som rimligen kan krävas av åklagaren i detta avseende blir enligt min uppfattning beroende av uppgifternas karaktär – om det är fråga om mycket personliga och känsliga uppgifter kan åklagaren bli tvungen att lägga ned mer arbete på att rensa bort uppgifterna än om det är fråga om uppgifter som inte framstår som känsliga. Som riksåklagaren uttalat i ovan nämnda allmänna råd bör åklagaren i de allra flesta fall kunna begränsa sitt arbete till att ta ut hela sidor från förundersökningsprotokollet och endast undantagsvis kan det krävas att åklagaren täcker över text eller går tillväga på liknande sätt.

När det gäller de nu aktuella förhören har [BB] redogjort för varför hon ansåg det nödvändigt att redovisa i vart fall dialogförhören i dess helhet. Även om förhöret innehåller personliga och känsliga uppgifter, som inte direkt rör det brott åtalet gällde, kan jag på de skäl åklagaren angett och mot bakgrund av det jag tidigare anfört godta åklagarens bedömning.

Avseende det första förhöret, som inte var något dialogförhör, har det möjligen funnits större förutsättningar att redovisa endast för åtalet relevanta delar. Några särskilt känsliga uppgifter förekommer emellertid inte i förhöret – som är kort – varför jag inte anser att det finns skäl att ha några synpunkter på att också detta förhör redovisades i sin helhet i förundersökningsprotokollet.

Avslutningsvis vill jag anföra följande. Jag har förståelse för att AA upplevt det som kränkande att en del av uppgifterna i dialogförhöret, som främst avsåg ett brott som han inte åtalades för, fanns med i förundersökningsprotokollet avseende ett annat brott. Även om, som jag ser det, något fel inte begåtts av åklagaren visar det inträffade på vikten av att förhör i så stor utsträckning som möjligt redan från början planeras och redovisas så att det blir möjligt att undvika att betydelselösa uppgifter tas in i förundersökningsprotokollet. Särskild uppmärksamhet krävs givetvis när det som i detta fall är fråga om allvarliga brott och uppgifter av känslig karaktär.

Bedömning

Utredningen hos JO har varit begränsad till det som anmälts, dvs. frågan om åklagaren förfor felaktigt när hon, i samband med att hon väckte åtal mot AA för barnpornografibrott, till domstolen gav in protokoll från förhör som föranletts av misstankar rörande grov våldtäkt mot barn.

Något formellt hinder mot att i ett brottmål åberopa utredning som föranletts av en annan brottsmisstanke än den målet gäller föreligger inte; det följer av principen om fri bevisföring.

Huvudregeln är att det som förekommit under en brottsutredning som lett till åtal ska redovisas för domstol och parter. Att den redovisning som sker är fullständig utgör ett vitalt rättssäkerhetsintresse. Endast sådant som inte rör åtalet, dvs. saknar betydelse för bedömningen av detta, kan uteslutas (jfr 45 kap. 7 § rättegångsbalken). Då åklagaren överväger att inte redovisa dokumentation från förundersökningen i det protokoll som ges in till rätten bör han eller hon ha i åtanke att såväl rätten som motparten kan göra en annan bedömning av vad som är av betydelse för saken än den åklagaren gör (se bl.a. JO 1964 s. 212 och 2007/08 s. 87). Sådant som belyser invändningar som den tilltalade sannolikt kommer att göra, liksom annat som kan aktualiseras i målet, ska inte uteslutas.

Jag gör sammanfattningsvis ingen annan bedömning än den som redovisats av Åklagarmyndigheten. Någon rättslig grund för kritik mot åklagaren i anledning av att hon gav in de aktuella förhørsprotokollen i deras helhet föreligger således inte.